

DEBATT

...lle kunna erkänna
gen, men då måste
å att den samtidigt
Något sådant ser vi
ag.

...ska system. De kan
...rigen tänka på den
...komst och den kan-
...ner. Till en början
...nskapen kyrkans po-
...modifierade kyrkan
...ade följderna av fy-
...verlevde ideologiskt.
...rar idag under kapi-
...som den nya fysiken
...talet. Den ställer till
...gar de dominerande
...med rådande värde-
...att omfatta utan ett
...ningstagande för ar-
...uttrycka det som så
...tyder' ett ställnings-
...sen.

...kanske låta högeligen
...ka. Låt mig därför
...som var och en vid
...undersöka. Från 1968
...olika sätt vid strejk-
...direkt kommit i kon-
...unistiskt och social-
...rbetare. Mitt bestäm-
...r för kommunister är
...som de inte är för
...etsvärdeläran grund-
...nsla av att alla företag
...rklassen. *Alla* krav är
...gade. Vilka krav man
...enbart en fråga om
...llanden. Visserligen
...pp främst genom ut-
...tare, tidigare genera-
...de arbetare som god-
...sig normalt spontant
...a till det tidigare ut-
...rbetsvärdeläran ska-

...par tillsammans med klassbegreppet en soli-
...daritet inte bara med andra levande arbetare,
...utan till och med med tidigare generationer
...av arbetare.

...Socialdemokratiska arbetare förhåller sig på
...ett lite annat sätt. De anser inte att företagen i
...princip tillhör dem själva, och därför inte att
...företagen är självklara expropriationsobjekt.
...Företagen tillhör i princip ägarna. Skall de
...överföras i arbetarnas ägo måste kapitalis-
...terna ersättas; man måste betala för sig.
...Denna grundinställning visar sig i strejk-
...situationer som ett behov av att *moraliskt rätt-
...färdiga* strejken. Man måste visa att det *just nu*
...råder så speciella förhållanden att det är till-
...låtet att kräva mer av 'ägarna till företagen'.
...Kraven blir därför för den socialdemokra-
...tiskt skolade arbetaren inte enbart en fråga
...om taktik och styrkeförhållanden. Detta ty-
...der för mig på att arbetsvärdeläran fungerat
...och *fungerar normativt* t o m inom arbetar-
...klassen, trots att den i sig inte är normativ
...utan som sådan måste bedömas efter huru-
...vida den är sann eller falsk.

...Mitt synsätt blir kanske tydligare om jag klar-
...gör på vilket sätt det kompletterar Göran
...Therborns åsikter om 'den sekulariserade
...marxismens politiska relevans'. Han menar,
...om jag förstått honom rätt, att marxismen
...dels direkt inbegriper vissa värderingar och
...normer, dels tillhandahåller ett analysinstru-
...ment för utformande av politiska strategier.
...Detta faller in i ett klassiskt mål-medel-
...tänkande. Värderingarna/normerna ger må-
...len medan de vetenskapliga teorierna an-
...vänds för att analysera fram de lämpligaste
...medlen att nå målen. Så förhåller det sig ofta,
...men jag menar att det dessutom finns andra
...förbindelser mellan teorier och värderingar/
...normer. Det är dessa jag försökt peka ut.
...*Teorier kan antyda värderingar/normer*. Är
...man bara beredd att följa dessa 'antydningar'
...så blir den marxism jag pläderat för inte alls,
...som Rojas tror, en akademiskt snöpt marx-
...ism. Det är tvärtom endast med mitt synsätt

...som man på en och samma gång kan försöka
...skapa en vetenskapligt hållbar men politiskt
...och ideologiskt laddad marxism, en marxism
...som varken är ovetenskaplig, överpolitiserad
...eller apolitisk.

...Hur nu Rojas (och andra läsare) tror att den
...verkliga relationen mellan vetenskap och
...ideologi ser ut, så är detta i alla fall skälet till
...att jag primärt ville ha en diskussion om
...marxismens rent filosofiska och vetenskap-
...liga innehåll. De stora ideologiska implika-
...tionerna tror jag tids nog följer mer eller
...mindre av sig själva. Nu har det tyvärr inte
...blivit mycket bevänt med den här diskussio-
...nen; till råga på allt är detta avslutnings-
...replik. Jag vill därför allra sist så att säga
...försöka vända på steken. Lennart Berntson,
...Svante Nordin och Mauricio J Rojas: Starta
...en ny debatt, men nu kring ert *positiva* alter-
...nativ! Såvitt jag förstår anser ni alla tre med
...Rojas' ord att: 'Dagens uppgift är att arbeta
...för uppbyggandet av en ny progressiv ideo-
...logi och rörelse som skulle kunna *behålla det*
...*allmänna frigörelsebudskalet som inspirerade*
...*marxismen utan att för den skull godta allt det*
...*felaktiga, mytiska och farliga som den innehåll-*
...*er.*' (s 58) Men gör då detta istället för att i tids-
...andans tecken slå er till ro med att peka ut
...konstigheter i den klassiska marxismen.

...Visa oss att ert engagemang för frigörelse
...verkligen sträcker sig så långt att ni orkar
...komma med konstruktiva förslag. Först då
...kan det bli ett fruktbart möte med marxis-
...men. För närvarande gör ni det alldeles för
...lätt för er. □

Ingvar Johansson

Om beroendeskolan

...En klarsynt analys av utvecklingen i tredje
...världen hindras av att beroendeteorin går
...igen. Det hävdar Christer Gunnarsson i *Zenit*

2/83. Han försöker därefter utdela dödsstöten genom att kritisera några sentida marxistiskt inspirerade försök att bygga vidare på det som möjligen var bra i beroendeparadigmet, hoppar skickligt över dem som söker öppningar genom analys av stat och klasskamp och drar till slut en lans för Bill Warrens testamente.

Senare års massaker på beroendeskolan börjar bli lätt absurd, eller bättre: tragisk. Den påminner snart om hur krossade revolutionärer långt borta i exil försöker hänga varandra med olika abstraktioner om revolutionen där vanligt folks lidande och fortsatta kamp saknar betydelse för den teoretiska debatten.

Visst är det sant att bli beroendeteorin medverkat till felsyn och svidande nederlag i kampen för utveckling och socialism. Jag har själv visat att det delvis var fallet då världens tredje största kommunistparti, det indonesiska, krossades. (*Marxistisk barlast*... Symposium 1982). Men att som Bill Warren gå tillbaka till Marx och andra internationalen med dess progressiva imperialism och plussa på med statistik men rakt inte med analys av klasskampen hade varit värre. Och än viktigare - beroendeperspektiven dröjer sig nog mest kvar på grund av brist på alternativ som kan användas i kampen - inte så mycket därför att många tror att det är en förträfflig teori.

Det fanns en tid då den kapitalistiska utvecklingen i tredje världen faktiskt var hämmad. Inte bara forskare och aktivister med hjärtat till vänster utan även ett koppel etablerade forskare och biståndsbyråkrater var överens om det. Alla tenderade att jämställa utveckling i u-länderna med att folk måste få det bättre och att de ekonomiska systemen måste bli mer självständiga. Men så började något hända och till sist var det uppenbart att en brutal kapitalistisk utveckling visst kunde ske i vissa u-länder trots att integration i

världsekonomin och trots att folk fick det sämre (inte i genomsnitt utan den stora massan mer eller mindre utslagna). Utvecklingen i allmänhet och utvecklings ekonomi i synnerhet tycks nu inte längre handla om hur folkflertalet ska få det bättre i u-länderna utan om hur man kan få fart på delar av ekonomin. Detta är förstås manna från himlen för borgerliga krafter och ekonomister. Och visst måste vi andra göra upp med de teorier - bli beroendeteorin - som inte förmår hjälpa oss att analysera vad som faktiskt händer och som inte heller kunde förutse en sådan utveckling utan bidrog till en serie nederlag. Men vi har definitivt ingen anledning att fastna i den inomteoretiska debatten. Visst kan vi bilda världens bredaste front då det gäller att klubba ner beroendeskolan. Men det viktigaste måste vara att bygga ett alternativ som utgår från att det handlar om att främja en utveckling i de förtrycktas intresse, inte i kapitalets.

Det där kan låta naivt. Men för vanligt folk som kämpar i tredje världen existerar utsugning och förtryck och imperialism även om vi har svårt att förklara dem. De behöver teori om detta så att de kan kämpa effektivare - annars kommer de aldrig att överge ofruktbara perspektiv som beroendeskolas.

Låt oss därför åtminstone komplettera den inomteoretiska och alldeles för ekonomistiska kritiken med att titta på vad som hänt där folk använt beroendeteoriska perspektiv (och andra snarlika paradigmen) för att försöka skapa en utveckling i sitt intresse. Då utgår vi i varje fall i från det viktiga problemet - förtrycket och fattigdomen - och inte från den teoretiska dispyten. Och då spelar det inte så stor roll om vi bryr oss mest om interna eller externa faktorer. De finns där och är betydelsefulla i samma mån som de påverkar möjligheterna att använda teorin i praktiken.

Jag kan inte svara för så många fall. Men jag

tror mig veta varför det gick åt helvete för de kommunister som mitt i vad som skulle bli det dynamiska sydostasien lyckades bygga det största kommunistpartiet efter Sovjets och Kinas: I fallet Indonesien handlar problemerna i allt väsentligt om tokiga teorier och analyser som sade att en kapitalistisk utveckling måste vara blockerad i u-länderna. Vad som saknas är alltså en bättre analys av hur kapitalismen faktiskt kan växa fram i postkoloniala samhällen och vilka krafter som ligger bakom det.

Men det var inte bara så att kapitalismen växte fram på ett sätt som vi skulle ha kunnat förstå med hjälp av klassisk marxistisk teori om vad som hände i Europa och Japan. Jag vill inte alls förneka statens stora betydelse i den klassiska kapitalistiska utvecklingen. Men det är faktiskt en viss skillnad när man, som i fallet Indonesien, tydligt kan se att dagens kapitalism till stor del bottnar i politiska, administrativa och militära positioner - inte i engagemang i ekonomin. Fortfarande talar så väl marxister som klassiska liberaler om parasitära och utvecklingshämmande skräckkratiska kapitalister. Och även inom

jordbruket var det utomekonomiska maktmedel mot bönderna som öppnade för jordkoncentration och kapitalisering. Den gröna revolutionen är bara toppen på isberget.

Det frestar på att i motvind dissekera liken år efter år. Men jag är naiv och envis nog att tro att det är fruktbart. Bara ett litet exempel: Att en allt större del av dagens vänster i tredje världen sätter frågan om demokrati i högsätet bottnar knappast bara i insikter om att det är trevligt att överleva och att framtidens samhälle riskerar att bli totalitärt om man inte börjar med att bygga in demokratin redan under motståndskampen. Allt fler blir också medvetna om att bristen på demokrati är en grundval för dagens brutala och dynamiska kapitalistiska utveckling - eftersom den ofta skapats med hjälp av utomekonomiska maktmedel. □

Olle Törnquist